

KS. ANDRZEJ NIEDUŻAK

BARIERY W ROZWOJU WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ

WPROWADZENIE

Współcześnie współpraca transgraniczna jest jedną z form współpracy międzynarodowej regionów przygranicznych w Europie. Dokonująca się integracja Europy wymaga intensyfikacji współpracy przygranicznej i niwelowania różnic rozwojowych obszarów przygranicznych od reszty kraju¹. Niniejsza praca przedstawia realia współpracy transgranicznej i bariery uniemożliwiające jej efektywny rozwój. W pierwszej części artykułu zostanie zdefiniowane pojęcie pogranicza pod kątem współpracy transgranicznej. W drugiej części dużo miejsca poświęci się obszarom pogranicza wschodniego, gdyż właśnie tam występują największe problemy instytucjonalne, infrastrukturalne oraz społeczne, które ograniczają możliwość współpracy Polski z Ukrainą, Białorusią, Litwą oraz Rosją. W podsumowaniu zostaną ukazane możliwości przełamywania barier współpracy transgranicznej, które w dużym stopniu zależą od zmiany społecznej mentalności.

Ks. dr ANDRZEJ NIEDUŻAK – Wydział Zamiejscowy Nauk Prawnych i Ekonomicznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Tomaszowie Lubelskim; adres do korespondencji: ul. Lwowska 80, 22-600 Tomaszów Lubelski.

¹ P. Marzec, *Gospodarcze uwarunkowania współpracy transgranicznej*, w: *Europa Gospodarka Media*, red. T. Guz, P. Marzec, M. Petro, M. Pribula, Lublin–Tomaszów Lubelski 2007, s. 193.

I. POJĘCIE POGRANICZA W KONTEKŚCIE WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ

Pogranicze jest definiowane jako obszar znajdujący się blisko jakiejś granicy, który oddziela terytoria graniczących ze sobą krajów. Innymi słowy – jest to obszar wokół granicy terytorialnej, na którym w mniejszym lub większym stopniu dochodzi do interakcji pomiędzy przedstawicielami różnych nacji i społeczeństw². Ścierają się na nim różne kultury, tradycje, języki i wyznania. Wymienione czynniki są elementami różniącymi od siebie ludność pogranicza. Ponadto na pograniczu występuje przemieszanie pewnych cech z sąsiadujących ze sobą obszarów. Taka sytuacja sprawia, że na terenach przygranicznych występuje specyficzna dla tego regionu kultura. W dużym stopniu oparta jest ona na archaicznych wzorach wiejskich. Towarzyszy temu specyficzny tryb życia ludności zamieszkującej teren pogranicza. Jeśli na obszarze występuje duże bezrobocie oraz bieda, specyficzny tryb życia ludności związany jest z występowaniem różnorodnych sytuacji patologicznych. Pogranicze może być odbierane jako obszar marginalny, na którym mogą występować jakieś szczególne prawa i zwyczaje.

Pogranicze jest również regionem rozwijającej się współpracy międzynarodowej. Ważnym elementem, dla obszarów przygranicznych, jest współpraca terenów wchodzących w skład pogranicza. Dlatego istotną rolę pełnią wzajemne relacje między graniczącymi ze sobą państwami. Dostrzeganie przez władze państwowe korzyści płynących ze współpracy transgranicznej sprawia, że coraz bardziej się ona rozwija. Wzrost dynamiki współpracy transgranicznej jest wprost proporcjonalny do wzrostu płynących z niej korzyści.

II. CEL WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ

Rozwijanie obszarów przygranicznych w ramach współpracy transgranicznej ma za zadanie zmniejszyć dystans dzielący regiony przygraniczne od reszty kraju. Połączenie sił kilku obszarów w ramach współpracy transgranicznej pozwala na uzyskanie przewagi konkurencyjnej regionu w stosunku do pozostałej części kraju. Poprawa konkurencyjności regionów jest istotnym elementem ich trwałego i zrównoważonego rozwoju. Najważniejszymi czynnika-

² P. Gątkiewicz, *Problematyka „obcego” a kwestia pogranicze – analiza socjologiczna*, <http://www.socjologia.ath.bielsko.pl/prace/konferencje/index.pdf>

mi wpływającymi na konkurencyjność regionów są: dostępność wykwalifikowanej siły roboczej, dobra infrastruktura komunikacyjna, telekomunikacyjna, wodno-kanalizacyjna, energetyczna itd., wysoki poziom instytucji edukacyjnych i kulturalnych, wysoka jakość środowiska przyrodniczego, istniejący potencjał badawczo-rozwojowy i regionalna polityka technologiczna zmierzająca do rozwoju zdolności innowacyjnych w regionie³.

Jeśli wymienione czynniki są właściwie wykorzystywane, powstaje szansa na dynamiczny rozwój regionu oraz szybkie dostosowywanie się do zmian zachodzących w gospodarce światowej. Zaniechania w wymienionych obszarach mogą doprowadzić do zmniejszenia konkurencyjności regionu. W takim przypadku może nastąpić marginalizacja regionu w kraju i na arenie międzynarodowej. Z uwagi na to, że obszary przygraniczne to zazwyczaj wsie i małe miasteczka, maksymalne wykorzystanie ich potencjału jest konieczne, aby dystans cywilizacyjny dzielący te obszary od obszarów miejskich znajdujących się w centrum województw uległ zmniejszeniu. Rozwój infrastruktury spowoduje, że dysproporcje w poziomie rozwoju poszczególnych obszarów zanikną. Dzięki temu powstaną nowe miejsca pracy, które zapobiegą migracjom ludności ze wsi do miast. Tak więc tereny wiejskie staną się atrakcyjniejszym miejscem pracy i zamieszkania. Wymienione zjawiska znajdują odzwierciedlenie w głównych celach współpracy transgranicznej.

Celem działań w regionach przygranicznych oraz współpracy transgranicznej jest usuwanie przeszkód i kwestii mogących dzielić te regiony. Rezultatem ma być łagodzenie negatywnych skutków istnienia granic i sprowadzenie ich znaczenia do funkcji czysto administracyjnej. Celami współpracy transgranicznej są: zaciśnięcie więzi między regionami, wzajemne skoordynowanie i zharmonizowanie przedsięwzięć oraz norm w różnych sferach życia między częściami pogranicza, a także wielokierunkowy i zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy obszarów przygranicznych.

³ R. Białobrzaska, R. Kisiel, *Współpraca transgraniczna wschodnich regionów Polski*, Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego 2003, s. 35.

III. PRZESZKODY UTRUDNIAJĄCE EFEKTYWNA WSPÓŁPRACĘ TRANSGRANICZNA

1. BARIERY PODSTAWOWE

Efekty współpracy transgranicznej zależą od możliwości stron współpracujących oraz od barier i ograniczeń, do których zlikwidowania nie są przygotowane władze i społeczeństwo. Wielkość tych przeszkód zależy od funkcji granicy oraz od cech regionów znajdujących się po obu jej stronach. Największe problemy występują na granicach wschodnich, gdyż nadal są tam obecne bariery ograniczające przepływ ludzi, towarów i pieniędzy. Wschodnia granica Polski wymaga posiadania na przykład: wiz, zaproszeń, pewnej sumy pieniężnej na dzień pobytu. Oprócz tych przeszkód istnieje wiele barier i ograniczeń wpływających na słaby rozwój współpracy transgranicznej regionów znajdujących się na polskiej ścianie wschodniej.

W świetle literatury najistotniejszymi przeszkodami utrudniającymi współpracę transgraniczną są: niestabilny system gospodarczy, brak gwarancji bankowych, asymetria poziomu gospodarczego, odmiennosc krajowych struktur podziału administracyjnego, nieprecyzyjne uprawnienia władz regionalnych do prowadzenia współpracy zagranicznej, zmniejszone obroty handlowe między Polską a Wschodem, brak efektywnego popytu, brak możliwości wykupu ziemi, mała liczba przejść granicznych, centralne zarządzanie w państwach Europy Wschodniej, duża liczba państw po stronie wschodniej, bariery psychologiczne i niechęć do współpracy, bariery natury organizacyjnej, przejawiające się na ogół w braku doświadczeń w zakresie instytucjonalizacji współpracy.

Następujące cechy gmin przygranicznych wschodnich decydują o trudnościach w realizowaniu celów współpracy transgranicznej: ogólnie niższy wskaźnik rozwoju gospodarczego, przewaga udziału gmin wiejskich, niższa gęstość zaludnienia, większa gęstość sieci osadniczej, zróżnicowana średnia liczba ludności w gminach (na północy – niższa, na południu – wyższa), niższy przyrost naturalny, wyższy wskaźnik obciążenia społecznego i obciążenia demograficznego, niższa liczba podmiotów gospodarczych, niższy wskaźnik udziału sektora prywatnego w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych, niższy poziom infrastruktury technicznej, niższa stopa bezrobocia zarejestrowanego, niższe ogólne i lokalne dochody budżetowe gmin, wyższy udział podatku rolnego w lokalnych dochodach gmin (wynikający z ich rolniczego charakteru), niższa powierzchnia gospodarstwa indywidualnego. Na granicy

wschodniej nadal istnieje problem z dostateczną liczbą przejść granicznych, mimo zwiększonych dotacji budżetowych na rozwój infrastruktury i budowy nowych przejść granicznych⁴. Słabo rozwinięta infrastruktura transgraniczna, a zwłaszcza mała liczba przejść granicznych i ich niski standard techniczno-cywilizacyjny jest bolączką we współpracy transgranicznej. Wiąże się to z niską dostępnością komunikacyjną przejść granicznych, która wynika ze słabej spójności sieci transportowej oraz niewydolności układu komunikacyjnego. Oprócz spójności sieci jest ważna także jej funkcjonalność. Mała gęstość sieci i jej niska jakość sprawiają, że drogi dojazdowe do przejść granicznych są niewydolne. Taka sytuacja ogranicza dostępność tych obszarów, zwłaszcza dla współpracy na poziomie lokalnym i regionalnym.

Ponadto istotnym ograniczeniem jest również odmiennosc systemów gospodarczych i tempa transformacji systemowej. O ile po polskiej stronie granicy mamy do czynienia z pełną gospodarką rynkową, o tyle na Ukrainie, a zwłaszcza Białorusi, owy system gospodarczy nie jest jeszcze wystarczająco rozwinięty. Dodatkowe utrudnienia to: często zmieniające się przepisy prawne, niska sprawność systemów rozliczeń finansowych. Brak jest również banków wyspecjalizowanych w prowadzeniu rozliczeń i udzielaniu kredytów oraz gwarancji kredytowych dla transgranicznych przedsięwzięć gospodarczych.

Z uwagi na fakt, że charakterystyczną cechą obszarów przygranicznych jest znacznie niższy poziom rozwoju ekonomicznego w stosunku do centrów poszczególnych krajów, dlatego właśnie na obszarach przygranicznych mamy do czynienia z zacofaniem infrastruktury, brakiem kapitału, rosnącym bezrobociem, trudnościami w ruchu granicznym. Analizując sytuację państw wchodzących w obszar Euroregionu Karpackiego widać, iż większość inwestycji zagranicznych skoncentrowana jest wokół stolic i dużych miast. Obszary przygraniczne są traktowane marginalnie, jeśli chodzi o zasilanie inwestycjami. Na Węgrzech najwięcej inwestycji zagranicznych skupia się wokół Budapesztu i w samym Budapeszcie (ulożone jest tam ponad 2/3 wszystkich inwestycji). Na obszar euroregionu przypada mniej niż 1/5 potencjału inwestycyjnego. Na Słowacji sytuacja wygląda podobnie, inwestorzy lokują swój kapitał w stolicy (ponad 60% wszystkich inwestycji), natomiast na euroregion przypada mniej niż 10% kapitału inwestowanego. Na Ukrainie i w Polsce sytuacja wygląda identycznie, większość inwestycji skupia stolica,

⁴ Tamże, s. 36-39.

podczas gdy dla obszarów przygranicznych wchodzących w obręb euroregionu poziom inwestycji jest niski⁵.

Zaprezentowane informacje pokazują, że inwestycje dokonywane są w dużych aglomeracjach miejskich, czyli na obszarach o dobrze rozwiniętej infrastrukturze. Na ogół odbywa się to kosztem obszarów przygranicznych, czego skutkiem jest utrwalanie ich peryferyjnego charakteru. Współpracę przygraniczną władze gminne powinny przenosić na różne podmioty w gminach, jak domy kultury, szkoły, kluby sportowe, media lokalne, a także wszystkie organizacje obywatelskie, które dążą do poprawy jakości życia w swoich gminach⁶.

Współpraca Polski na wschodnich granicach jest najtrudniejsza. Przyczyną jest nieufność partnerów wschodnich do współpracy na poziomie lokalnym. Trudności pojawiają się podczas tworzenia euroregionów, gdyż partnerzy zazwyczaj zgłaszają chęć przystąpienia do euroregionu lub większego projektu z czasowym opóźnieniem. Ponadto centralne zarządzanie państwem u wschodnich partnerów powoduje, że władze lokalne mają niewielkie kompetencje w zakresie podejmowania działań o charakterze ponadgranicznym. Centralizacja współpracy transgranicznej jest sprzeczna z jej dewizą, ponadto przesądza o niskiej efektywności tej współpracy, której skuteczny rozwój zależy od autonomii władz lokalnych. Trudności są potęgowane w wyniku nieefektywności ekonomicznej, stagnacji i wyludnienia terenów wschodniego pogranicza. Polskie obszary wschodnie w stosunku do pozostałej części kraju są bardzo słabo rozwinięte gospodarczo, jednakże pogranicze państw na wschód od Polski jest pod tym względem jeszcze bardziej opóźnione – jest to rejon o upadającym rolnictwie i dużym bezrobociu.

Barierą we współpracy transgranicznej jest również brak jednoznacznie określonych kompetencji władz lokalnych (samorządowych) w nawiązywaniu współpracy transgranicznej. Największy problem stanowi to dla gmin pogranicza polsko-białoruskiego, następnie polsko-litewskiego. Ograniczenia są najmniej odczuwalne na pograniczu polsko-ukraińskim. Zgodnie z założeniami efektywnego rozwoju współpracy transgranicznej i jak najlepszym wykorzystaniem szans z niej płynących, przepisy nie powinny krępować możliwości

⁵ J. Leszkowicz - Buczyński, *Transgraniczność w perspektywie socjologicznej – Kontynuacje i wznowienia*, t. I, Zielona Góra: Lubuskie Towarzystwo Naukowe 2001, s. 266.

⁶ Białobrzaska, Kisiel, *Współpraca transgraniczna wschodnich regionów Polski*, s. 62-68.

nawiązywania ścisłych związków przez miasta i gminy czy regiony przygraniczne.

2. PATOLOGIE, CZYLI GŁÓWNY PROBLEM OBSZARÓW PRZYGRANICZNYCH

Otwarcie granic i liberalizacja przepisów paszportowych w Europie Środkowo-Wschodniej przyniosły groźne zjawiska, do których zalicza się powstawanie międzynarodowych struktur przestępczych. Transgraniczny charakter przestępczości widać zarówno po składzie grup przestępczych, jak i terytorialnym zasięgu ich działalności. Zatem kolejnymi barierami we współpracy transgranicznej są zjawiska patologiczne, przestępczość i przemyt (korupcja, wymuszenia, rabunki). Wymienione zjawiska są uważane za poważny problem na wszystkich wschodnich pograniczach. Przestępczość staje się dla ludzi młodych nowym sposobem na życie i łatwiejszym źródłem dochodu. Utrzymujące się wysokie bezrobocie we wschodnich gminach przygranicznych „ułatwia” młodzieży kontakt z przestępcami. Dlatego też pogranicza długo jeszcze stwarzać będą liczne problemy natury społecznej. Występują tam problemy związane z przemytem, z nielegalnym transferem osób, handlem „żywym towarem”, bezrobociem i nieuczciwą konkurencją handlową. W charakterystyce terenów przygranicznych państw byłego bloku wschodniego nie można pominąć faktu, iż często przeważają w nich poglądy konserwatywne, co tworzy bariery niesprzyjające wprowadzaniu zmian. Na pograniczach utrzymują się nacjonalizmy utrudniające kształtowanie się partnerskich form międzyterytorialnej współpracy.

To głównie na obszarach przygranicznych poza oficjalnym rynkiem odbywa się proceder handlu przemytniczego i bazarowego. W większości przypadków traktowany jest on jako sposób na życie. Taka sytuacja jest spowodowana nasilonym bezrobociem na obszarze tzw. ściany wschodniej. Występują również zaniżone standardy etyczne, które zezwalają na omijanie prawa przez obywateli szukających łatwego zarobku. Społeczne przyzwolenie na tego rodzaju procedery powoduje jego stały rozwój⁷.

Bezrobocie uniemożliwia bądź utrudnia zaspokojenie potrzeb materialnych, społecznych i duchowych, powoduje apatie i dezorganizację społeczną, a w rezultacie wytwarza sytuację patogenną. W każdym systemie społecznym funkcjonują określone normy związane ze społecznymi wartościami. Zachowa-

⁷ L e s z k o w i c z - B u c z y ń s k i, *Transgraniczność w perspektywie socjologicznej*, s. 307.

nia dewiacyjne charakteryzują się postępowaniem niezgodnym z funkcjonującymi wartościami społecznymi. Przy ogólnej relatywizacji wartości społecznych często zachowania niezgodne z ogólnie funkcjonującymi wartościami wcale nie są uważane za naganne. Przemysł alkoholu bywa traktowany jako sposób na przetrwanie a nie zjawisko patologiczne. Problem bezrobocia zarówno w Polsce, jak i krajach sąsiednich, zwłaszcza na wschodnich granicach, jest jednym z najuciążliwszych rodzajów patologii społecznej na obszarach przygranicznych⁸.

Problem alkoholowy występuje na pograniczach wschodnich. Wiąże się to z dużym bezrobociem i nieumiejętnością dostrzegania możliwości na lepszą perspektywę życiową. Sprzedaż i spożycie wódek stanowi przeważającą część konsumpcji napojów alkoholowych na pograniczach. Alkohol, zdaniem biednych, przeciwdziała poczuciu braku perspektyw, stresom i biedzie. Szacuje się, że ludzie młodzi (do 36 roku życia) stanowią większość (około 70%) wszystkich nadużywających alkoholu i alkoholików na pograniczach. Alkohol jest bardziej destrukcyjny na pograniczach niż bezrobocie. Wielu bezrobotnych pracuje w tzw. czarnej strefie. Oprócz przemytu zajmują się sprzedażą płyt CD, kwiatów, fajerwerków, pomagają w rozładowaniu samochodów dostawczych itp. Zarobki te stanowią znaczącą pozycję w budżecie przygranicznej rodziny. Tymczasem alkoholizm dezintegruje rodziny, popycha nieletnich na drogę przestępczą⁹.

Wśród przestępstw dokonywanych na pograniczach dominują między innymi: kradzieże mienia prywatnego, włamania do obiektów prywatnych, włamania do obiektów użyteczności społecznych, wandalizm i chuligaństwo, zagarnięcia mienia społecznego, kradzieże samochodów, rozboje i wymuszenia rozbójnicze, podpalenia, przemysł, uszkodzenia ciała, przestępstwa drogowe, bójki i pobicia, zgwałcenia. Dodatkowo przy kradzieżach samochodów dochodzą inne przestępstwa, takie jak: nie uiszczanie opłat celnych, wyłudzenie odszkodowań od firm ubezpieczeniowych, fałszerstwa dokumentów związanych z zakupem i rejestracją samochodów, paserstwo, korupcja urzędników, „pranie brudnych pieniędzy”. Wszystkie te problemy występują z mniejszym lub większym natężeniem na pograniczach wschodnich¹⁰.

⁸ Tamże, s. 324-325.

⁹ Tamże, s. 326-327.

¹⁰ Tamże, s. 330.

*

Istniejące bariery we współpracy transgranicznej powodują powiększanie się różnic w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego i płac. Mimo że polska ściana wschodnia charakteryzuje się niskim poziomem rozwoju gospodarczego, w porównaniu z resztą kraju, to w stosunku do partnerów za wschodnią granicą jest on i tak wysoki. Niski poziom rozwoju gospodarczego po stronie wschodniej stanowi znaczne ograniczenie współpracy ze względu na mało chłonny tamtejszy rynek. Regiony przygraniczne muszą przyspieszyć procesy wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej i rozwoju gospodarczego. Tempo zmniejszania się dysproporcji w rozwoju gospodarczym jest wciąż niewystarczające do szybkiego zredukowania istniejących różnic. Potrzebna jest koordynacja działań mających na celu równomierne zwiększanie konkurencyjności słabszych regionów, tak by nie tworzyć niezdrowej konkurencji między nimi. Jakość i intensywność współpracy będzie zależeć od skuteczności w likwidacji istniejących barier przez wprowadzenie dalszych rozwiązań: prawnych, finansowych, informacyjnych, infrastrukturalnych. Jeżeli zagrożenia nie będą zlikwidowane lub usunięte we właściwym czasie, mogą wywołać niechęć społeczności i władz lokalnych do kontynuowania współpracy.

Niezbędnym warunkiem powodzenia współpracy transgranicznej jest jedność między działalnością państwa i jego polityką prowadzoną z centrali, działalnością czynników lokalnych i regionalnych, zwłaszcza samorządów. Państwo powinno tworzyć udogodnienia w procedurach prawnych, usuwać ewentualne bariery, niekiedy inspirować do podejmowania różnorodnych przedsięwzięć rozwojowych, a czasami w ramach prewencji przeciwdziałać zjawiskom niekorzystnym. Władze lokalne i regionalne powinny sobie zdawać sprawę, że to przed nimi otwiera się pole dla różnych przedsięwzięć mających na celu poprawę sytuacji na terenach przygranicznych. Bez ich inicjatywy, energii i wysiłku współpraca transgraniczna nie będzie możliwa. Ważną kwestią w rozwoju współpracy transgranicznej jest również dostrzeżenie przez społeczności lokalne interesów i korzyści, które mogą dzięki współpracy zostać zaspokojone i osiągnięte.

BIBLIOGRAFIA

- Białobrzęska R., Kisiel R.: Współpraca transgraniczna wschodnich regionów Polski, Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego 2003.

- L e s z k o w i c z - B u c z y ń s k i J.: Transgraniczność w perspektywie socjologicznej – Kontynuacje i wznowienia, t. I, Zielona Góra: Lubuskie Towarzystwo Naukowe 2001.
- G o l k a M.: Pogranicza – transgraniczność – transkulturowość, Zielona Góra: Lubuskie Towarzystwo Naukowe 1999.
- R a k o w s k i G.: Transgraniczne obszary chronione na wschodnim pograniczu Polski: zarys koncepcji, Warszawa: Instytut Ochrony Środowiska 2000.
- K u ś A., S i e n i o w T.: Układ z Schengen: szanse i zagrożenia dla transgranicznej współpracy Polski i Ukrainy, Lublin 2007.
- K o s i e d o w s k i W.: Regiony Europy Środkowo-Wschodniej w procesie integracji: ze szczególnym uwzględnieniem wschodniego pogranicza Unii Europejskiej, Toruń 2008.
- M a r z e c P.: Gospodarcze uwarunkowania współpracy transgranicznej, w: Europa Gospodarka Media, red. T. Guz, P. Marzec, M. Petro, M. Pribula, Lublin–Tomaszów Lubelski 2007.
- S i k o r s k i J.: Regiony przygraniczne w warunkach zewnętrznych granic Unii Europejskiej, Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku 2005.
- S a d o w s k i A.: Gospodarcze, społeczne i środowiskowe aspekty funkcjonowania obszarów peryferyjnych, Białystok: Fundacja Promocji Rozwoju Podlasia 2003.

BARRIERS IN DEVELOPMENT OF CROSS-BORDER COOPERATION

S u m m a r y

The author of the article presents the realities of cross-border cooperation, which takes place on Polish borderlands. He defines the term of borderland from the angle of cross-border cooperation and discusses the most important tasks which are related to the process. He focuses on the barriers, which limit the efficiency of Polish cross-border cooperation with adjacent countries. The subject of his utmost consideration is the eastern borderland, because it concentrates institutional, infrastructural and social problems, which limit the cooperation of Poland with Ukraine, Belarus, Lithuania and Russia. The author notices that countries cooperating with Poland are also to blame for inefficient cross-border cooperation on Polish eastern borderland. The main reason of such a situation is a considerable infrastructural and organizational retardation of these countries. Presented barriers let us notice that cooperating countries have to face a challenge of laborious work of multidimensional dimension. The author also emphasizes the necessity of mental change among the people living on borderland as a method of breaking barriers concerning cross-border cooperation.

Słowa kluczowe: współpraca transgraniczna, pogranicze, region, wschodnia granica.

Key words: cross-border cooperation, borderland, region, eastern border.